

TOMÁŠ KRAUSE / 24. 4. 2023

Moris Issa o syrském filmu, FAMU a vlastní tvorbě

V pondělí 24. 4. od 18:00 uvede kino Ponrepo v cyklu Každý film je malé vítězství dva filmy syrského režiséra Nabíla Máleha *Pozor! Dítě?* (1963) a *Leopard* (1972). O Málehově tvorbě a syrské kinematografii jsme hovořili s režisérem Morisem Issou, který bude také hostem projekce.

Film Nabíla Máleha *Leopard* se odehrává rok po druhé světové válce a zároveň rok po vašem narození, zajímalo by mě tedy, jestli vaše dětská zkušenost se Sýrií odpovídá tomu, jak je tato doba zobrazena ve filmu?

Po válce, jak se říkalo, odešel poslední francouzský voják a ve vedení země se střídali generálové. Přesně v roce 1963, kdy jsem přijel do Čech, se Nabíl vrátil do Sýrie, která nastoupila na úplně nový trend. Skončila krátká éra, kdy v Sýrii vládla buržoazie. Mně se tehdy blížila maturita a věděl jsem, že chci dělat film, ale netušil jsem kde a jak.

V roce 1963 nastoupila strana Baas, Socialistická strana arabské obrody, a ta započala cestu socialismu po arabsku. Když se Nabíl vrátil do Sýrie, již vládnul režim, který se tvářil jako socialistický, získal zbraně od Sovětů a vznikla mezinárodní přátelství jako např. československo-arabské a další. Nabíl mohl čerpat pouze z minulosti, kam logicky zasadil i *Leoparda*, protože o tehdejší současnosti by mohl vytvořit jen propagandistický film.

Při jaké příležitosti jste se s panem Málehem poznali?

Potkal jsem se s ním, když jsem nastoupil na FAMU a šel jsem se ubytovat na kolej, kde bydleli v té době filmaři společně s muzikanty a lidmi z divadelní fakulty. Nabíl končil, už se chystal do Sýrie. Jako famácký mazák mi chtěl předat rozumy ze života filmové fakulty. Pak jsme se už jen párkrát potkali při jeho pozdější návštěvě Prahy. Viděl jsem jeho film, vím o rodině Málehu v Sýrii, což je damašská buržoazní rodina –

v tom nejlepší slova smyslu. Buržoazie byla v Sýrii vždycky světlem v temnotě, kterou Sýrie po staletí prožívala a dnes stále prožívá. Takže rodina Málehů byla pro mě takový symbol – byli v ní spisovatelé nebo lidé, kteří dělali v rozhlase, a když jsem pak zjistil, že Nabíl patří do té rodiny, tak na to téma jsme asi tehdy mluvili.

Útržkovitě jsem se dozvídal, že natočil *Leoparda* a založil produkční firmu se sídlem v Řecku. A naposledy jsem se s ním v uvozovkách setkal po jeho smrti, během výročí, které uspořádala jeho dcera Samiha Máleh, která se narodila v Čechách. To bylo naposled, co jsem si oživil tuto starou – ani se mi nechce říct – známost, spíš krajanský vztah.

Zmiňoval jste syrský filmový průmysl. Jak tedy vypadá?

Film v Sýrii víceméně neexistuje. Vyrábí se tam nějaké zábavní snímky, sem tam se objeví nějaký pokus o filmové umění, ale chybí tam tradice a vůle ze strany státu. Soukromý kapitál, který jde do filmu, vyrábí jen taškařice. Já jsem se kdysi pokusil o takový projekt, když jsem tu byl na ambasádě. Tehdy probíhala občanská válka v Libanonu. Byl jsem z toho hodně nešťastný, tak mě jednoho dne napadlo zrealizovat jednu věc. Napsal jsem scénář na celovečerní film, který se odehrává v Evropě, ve Vídni a částečně v Sýrii a v Libanonu, a poslal jsem ho organizaci, která v Sýrii zastřešuje film. Dostal jsem odpověď, že mi děkují, že je to nádherný nápad a scénář, ale že na to nemají technické ani finanční možnosti. To je asi to jediné, co mohu říct o svém filmovém úsilí směrem k Sýrii. Nabíl na tom byl o něco lépe, protože založil filmovou produkční společnost.

Jak tenkrát probíhaly přijímací zkoušky na FAMU?

Například moje přijímačky probíhaly tak, že nám promítli sovětský film a museli jsme napsat rozbor. Já ho opravdu napsal, i když jsem měl za sebou jen čtyřměsíční kurz češtiny. Rozhodující byl ale ústní pohovor. Během něj jsem nijak zvlášť úspěšný nebyl, protože komise se mě ptala na evropský film a literaturu, a já jim opakovaně říkal, že jsem vyrůstal na té americké. Otakar Vávra, který byl v komisi společně s Elmarem Klosem a Bořivojem Zemanem, se mě například ptal, co jsem četl od Prousta. A já odpověděl, že ho neznám.

Na odchodu jsem se otočil a řekl jim, že pocházím z vnitrozemí, kde bylo jen jedno kino, které promítalo kovbojky. A také jsem jim řekl, že to, na co se mě ptali, nemohu znát. Klos mi pak řekl, že se mu to rozleželo v hlavě. Později jsme se spřátelili, byl skutečně takovým mým duchovním otcem.

Zajímá mě váš absolventský film *Pukrylukri*. Je pravda, že zahraniční studenti neměli na FAMU nárok na filmový materiál?

Škola v té době nemohla vyrobit více než dva filmy a volba padla na jiné studenty. Ale nabídli mi, že bych mohl rozšířit svou ateliérovku ze třetího ročníku, kterou jsem natočil podle Hemingwayovy povídky *Kočka v dešti*. Natočil bych nějaké exteriéry a udělal z toho absolventský film. To se mi nezamlouvalo, protože to byl takový studentský filmeček. A já měl v hlavě nějaké střípky *Pukrylukri*. Vždy o filmech přemýšlím tak, že to budou nízkorozpočtové filmy, protože když jsem se zamiloval do filmu, věděl jsem, že na velké peníze nedosáhnu ani v Sýrii, ani v Čechách. Vymýšlím malé filmy. A ty filmy jsou univerzální. A *Pukrylukri* opravdu byl levným filmem. Po školkách a školách jsem sehnal tři děti, přinesl jsem Klosovi námět a škola mi na základě jeho souhlasu dala černobílý materiál. Jeden slovenský kameraman dostal pár metrů barevného materiálu, a tak jsem to zkombinoval. *Pukrylukri* je tedy černobílý film, ale jsou tam pasáže v barvě. A když jsem to sestříhal a ukázal Klosovi, tak řekl: „Hergot, to je dobrá věc!“ A okamžitě zařídil, aby mi škola pomohla film ozvučit a obrátil se na svého hudebního skladatele pana Šusta, který dělal hudbu k jeho snímkům s Kadárem.

A takovou shodou náhod vznikl tento zvláštní hravý filmeček. Škola ho pak poslala tuším do Mannheimu, na festival krátkometrážních a středometrážních filmů, kde ve své kategorii vyhrál cenu, a FAMU ho prodala do řady zemí v Evropě. A na základě toho se se mnou spojil Ota Hofman, který byl číslo jedna v dětském filmu, a už chystal Pana Tau. Tak jsme se domluvili na spolupráci a pak přišel ortel, že se musím vrátit do Sýrie.

(Moris Issa nakonec v Československu zůstal, ale musel pracovat na syrské ambasádě jako tlumočnick, což ho později přivedlo až k cestě na Blízký východ s prezidentem Václavem Havlem, kde například tlumočil setkání s Jásirem Arafatem. Issa však překládal i krásnou literaturu. Poté, co Jaroslav Seifert získal Nobelovu

cenu za literaturu, přeložil výběr z jeho poezie do arabštiny.)

Další syrský filmař, který studoval v Praze, byl Gérard Samaan. Znal jste se s ním dobře?

To byl můj blízký kamarád. Také studoval u Klose, i když jsme nebyli ve stejném ročníku. Vzal si Marianne Samaan-Worlicek, dceru odsunutých Němců, a žili v Mnichově, kde také točili filmy. Ale kvůli natáčení se zadlužili, protože filmy financovali ze svého. Banka jim půjčila na film *Mír s peprmintovou příchutí* s Peterem Fondou a další filmy. Dopadlo to tragicky, naháněli je exekutoři a Marianne ze stresu zemřela na rakovinu.

Gérard byl můj opravdu blízký přítel a jeho i Mariannina smrt mi způsobila bolest. To byli dva fanatici filmu. O Gérardovi by stálo za to natočit film.